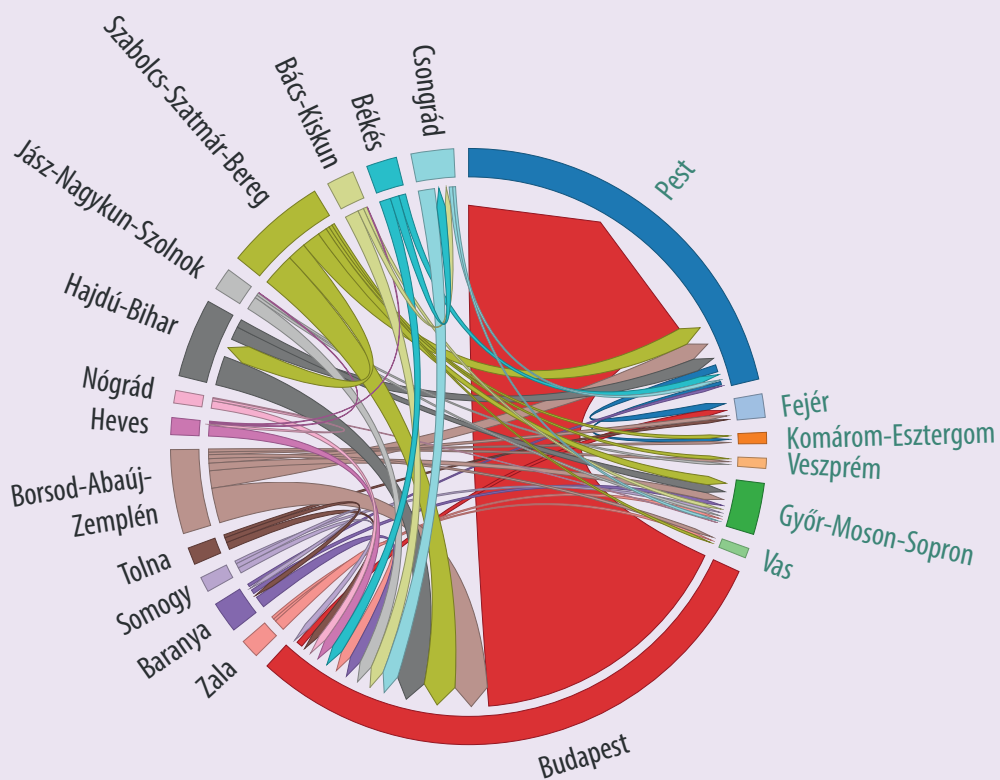

A belföldi vándorlás aktuális trendjei, 2012–2017

Tartalom

Bevezető.....	3
Összefoglalás.....	3
A belföldi vándorlásban részt vevők száma és összetétele.....	4
A belföldi vándorlás iránya és területi jellemzői.....	7
A belföldi vándorlást befolyásoló tényezők.....	10
Módszertani megjegyzések.....	11
Irodalom.....	11

Elérhetőségek

Bevezető

A belföldi vándorlás jelensége mindennapi életünk szerves részét képezi, közvetve vagy közvetlenül érintettjei vagyunk. Önmagukban a vándorlási események egy ország lakónépességének földrajzi mobilitásáról nyújtanak részletes képet, ám a belföldi vándorlást komplex rendszerként értelmezve lokális közösségek alapvető jellemvonásaira, strukturális változásaira is következtethetünk. Ha a jelenséget tágabb kontextusba helyezzük, a körülöttünk lévő világot alakító társadalmi-gazdasági folyamatok válhatnak érthetőbbé.

A belföldi vándormozgalom megfigyelésének alapja a lakcímbejelentési rendszer, amely a lakóhely vagy tartózkodási hely létesítését vagy megváltoztatását regisztrálja.¹ A jelenségnek két alapvető típusát különböztetjük meg, az állandó, illetve az ideiglenes vándorlást.

A belföldi vándorlók korára, nemére és családi állapotára vonatkozóan is rendelkezünk információkkal, így nem csak egy adott terület népességszámában történő változásokat írhatjuk le, hanem a demográfiai összetételben bekövetkező mozgásokat is nyomon követhetjük. A KSH legutóbb 2012-ben adott ki a belföldi vándorlás folyamatait vizsgáló kiadványt,² jelen elemzés az azóta eltelt időszak sajátosságait mutatja be több ponton is érintve a korábban jellemző tendenciákat.

Összefoglalás

- 2017-ben 572 408 fő volt a belföldi vándorlásban részt vevők száma, majdnem 100 ezer fővel több, mint 2012-ben.
- 2017-ben az állandó vándorlások vonatkozásában a legmobilabbak a 30–34, illetve a 0–4 évesek, az ideiglenes vándorlóknál a 20–24 és a 25–29 évesek voltak.
- A belföldi vándormozgalomban mindenekelőtt a fiatalabb korcsoportok vesznek részt, de a hangsúly egyre inkább az idősebb életkori csoportok felé tolódik.
- Családi állapot és nem szerint a hajadon nők a legmobilabbak mindkét vándorlástípus vonatkozásában.
- 2012 és 2017 között két fő folyamat határozta meg a belföldi vándormozgalom irányát, az egyik a Budapestről történő kiköltözési hullám újbóli felerősödése, a másik pedig a gazdaságilag elmaradottabb területekről az ország fejlettebb régióiba való vándorlás.
- Regionális szinten Pest³ és Nyugat-Dunántúl tekinthető a belföldi vándorlók elsődleges célterületeinek, míg a kibocsátó területek döntően Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld és Dél-Alföld.
- A pozitív vándorlási egyenlegű régiókban jellemzően az országos átlag feletti, míg a negatív vándorlási különbözetűeknél átlag alatti volt az egy főre jutó GDP-növekedés 2012 és 2016 között. Budapest és Pest sajátosságok kölcsönhatásuk miatt kivételt képez ez alól.
- A vándorlási nyereséggel rendelkező régiók és Budapest 2017-es munkanélküliségi rátája jócskán az országos átlag alatt maradt, míg Észak-Alföld, Észak-Magyarország és Dél-Dunántúl esetében kiugróan magasak voltak az arányok.

¹ Központi Statisztikai Hivatal: *Demográfiai Évkönyv, 2016*. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2017.

² Központi Statisztikai Hivatal: *A belföldi vándorlás főbb folyamatai, 1990–2011*. Statisztikai Tükör, VI. évf. 85. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2012.

³ 2018. január 1-jétől érvényes területi osztályozási rendszer szerint. Közép-Magyarország kettévált Budapestre és Pest régióra.

A belföldi vándorlásban részt vevők száma és összetétele

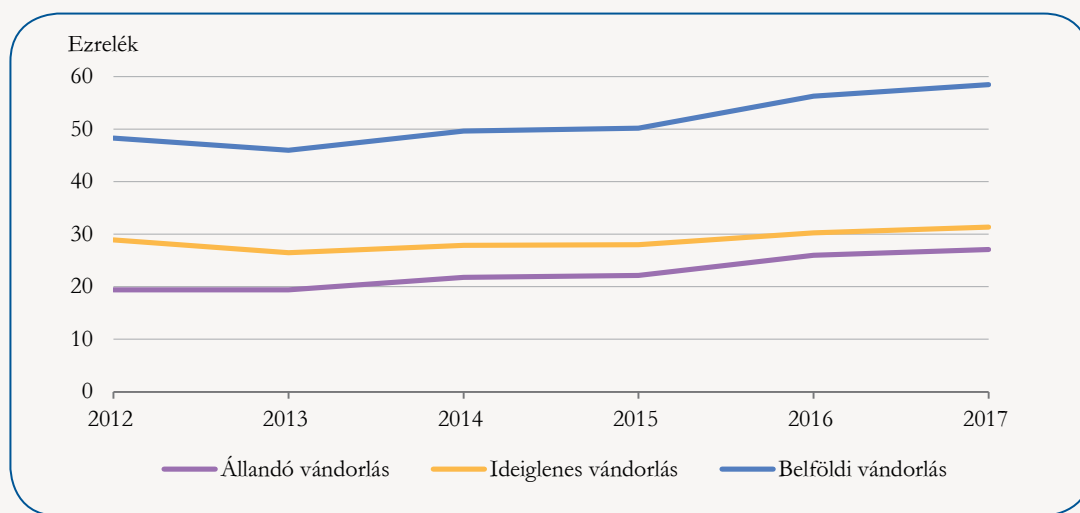
2017-ben 572 408-an vettek részt a belföldi vándorlásban, ami majdnem 100 ezer fős növekedést jelent 2012-höz képest. Ezer lakosra vetítve 48 helyett 58 fő vándorolt, utóbbi magas arányhoz az ország népességének közel 154 ezer fős csökkenése⁴ is hozzájárult. 2013 kivételével lineáris volt a belföldi vándorlók számának emelkedése, a leginkább kiugró növekedés pedig 2015-öt követően történt. A 2013-as visszaesés az ideiglenes vándorlásból fakadt, az állandó vándorlások száma inkább stagnált, míg a 2016-os szignifikáns emelkedést elsődlegesen az állandó vándorlások növekedése okozta, de az ideiglenes vándorlások számának emelkedése is jelentős volt.

Az állandó és az ideiglenes vándorlások év közbeni alakulására is jellemző, hogy augusztusban és szeptemberben költöztek a legtöbben, ami elsősorban az iskolakezdéssel és a továbbtanulással lehet összefüggésben.

Összességében, az állandó vándorlások száma szélesebb spektrumon mozgott, mint az ideiglenes vándorlásoké, előbbinél nagyobb a differencia a 2012–2017 közötti időszak minimum és maximum értékei között.

1. ábra

Ezer lakosra jutó belföldi vándorlás a vándorlás típusa szerint

2017-ben az állandó vándorlás ezer főre jutó arányait tekintve a legmobilabb életkori csoportok a 30–34, illetve a 0–4 éveseké volt, ami mögött a családok lakóhely-változtatása, illetve munkavállalási célú vándorlás állhat. 2012 és 2015 között, valamint egészen 1996-ig visszamenőleg a legmagasabb mobilitás a 25–29 évesekre volt jellemző, az ő helyüket vették át a 30–34 évesek. Ez a trendforduló összefügghet sok fiatal posztadoleszcens⁵ élethelyzetével, a kitolódó családalapítással és munkába állással, illetve ebből fakadóan a szülői ház egyre későbbi elhagyásával. A szakirodalom a társadalomban bekövetkezett strukturális változásként, a fiatal felnőttek széles rétegét érintő intézményesült életszasként tekint a posztadoleszcenciára,⁶ amely jelenség következképpen a vándorlási adatokban is megjelenik.

Az 1990-es évek elején még a 20–24 éveseknél volt a legmagasabb az állandó vándorlás intenzitása (ezer lakosra számítva 54 fő), majd egyre inkább az idősebb korcsoportok felé tolódott el a hangsúly.⁷ 2012 és 2017 között a 20–24 évesek vándorlási hajlandóságának emelkedése volt az egyik legkisebb mértékű a többi életkori csoportéhoz viszonyítva, s az állandó vándorlások szempontjából mostanra már kevésbé tekinthetők mobil csoportnak, mint a 35–39 évesek. Míg a 30–34 éveseknél ugrásszerűen

⁴ Az adatok forrása: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wnt001b.html

⁵ A serdülőkor, a felelősségvállalás, a felnőtté válás korának kitolódása.

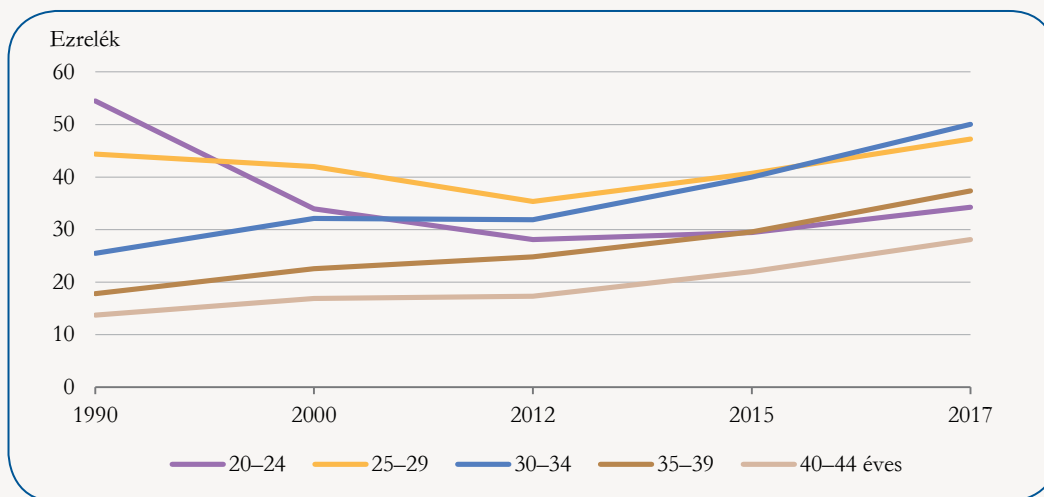
⁶ Murinkó Lívia: *Első elkölözés a szülői házból Magyarországon – A szülői ház elhagyásának időzítése, párkapcsolati környezete és családi háttér szerinti különbségei*. Kutatási Jelentések 94. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal Népeségstudományi Kutatóintézet, 2013. p. 26.

⁷ *Népességi helyzetkép, 2015*. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2016. p. 48–49.

nőtt az ezer megfelelő korú lakosra jutó állandó belföldi vándorlók aránya, addig a gazdaságilag aktív, de fiatalabb korcsoportokban nem tapasztaltunk hasonló mértékű növekedést. A 40–44 évesek vándorlási hajlandósága 2012 és 2017 között jelentősen – az ezer lakosra jutó 17 főről 2017-ben 28 főre – nőtt, valamint a vándorlási intenzitás emelkedése még a kevésbé mobil, 44 év feletti korcsoportokra is jellemző volt.

2. ábra

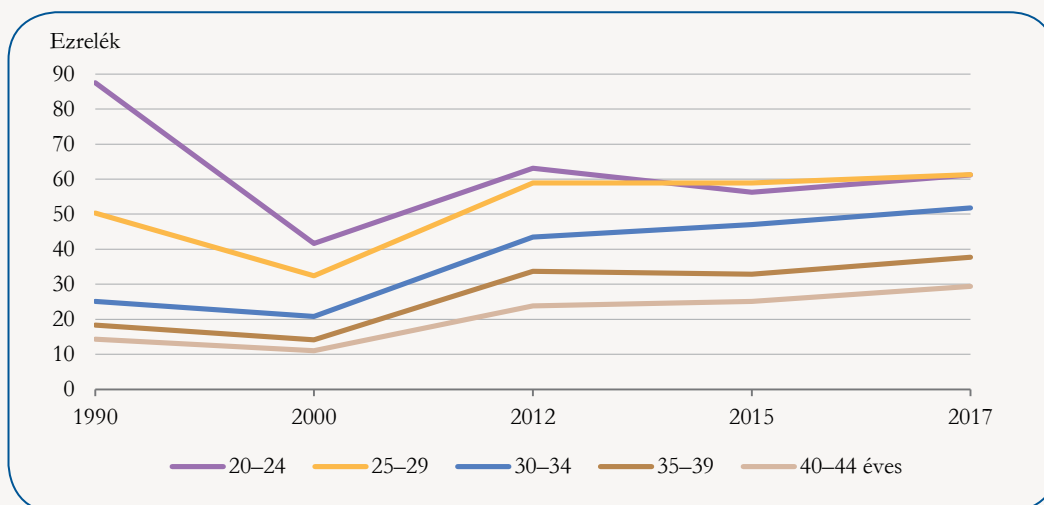
Az ezer megfelelő korú lakosra jutó állandó belföldi vándorlók száma

Az ideiglenes belföldi vándorlásban résztvevők korstruktúrája hasonló képet mutat, mint az állandó vándorlóké, mégis fontos különbségeket tapasztalhatunk. A 20–24 és a 25–29 évesek a legmobilibbak, ami a más településen folytatott tanulmányoknak tudható be. A 30–34 évesek ezer megfelelő korú lakosra jutó aránya elmaradt az előbbi korcsoportokétól, ám a differencia csökkenő tendenciát mutatott a vizsgált időszakban. 2017-ben a 20–24 éves korosztály kivételével mindegyik csoport vándorlási hajlandósága nagyobb volt, mint 2012-ben. Az idősebb korcsoportok egyre intenzívebb részvételére az ideiglenes belföldi vándorlásban a napjainkra jellemző individualizálódó életút, a munka és a tanulás életszakaszainak felcserélhetősége⁸ is magyarázatul szolgálhat. A rugalmasabbá váló életpályák egyik fontos velejárója, hogy az egyének mobilibbak és egyre kevésbé jellemző az egész életen át egy helyen maradás.

3. ábra

Az ezer megfelelő korú lakosra jutó ideiglenes belföldi vándorlók száma

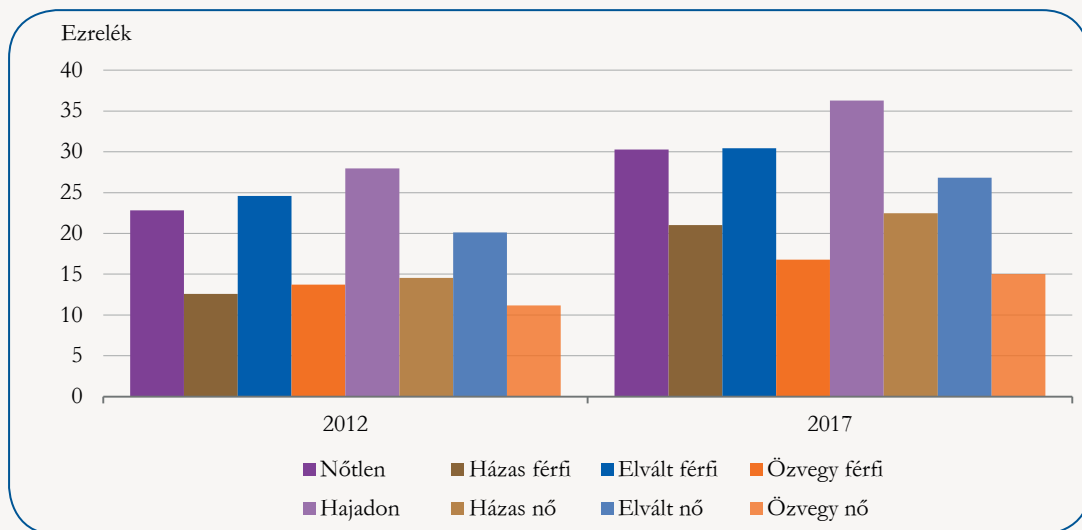
⁸ Murinkó Livia: *Első elköltözés a szülői házból Magyarországon – A szülői ház elhagyásának időzítése, párkapcsolati környezete és családi háttér szerinti különbségei*. Kutatási Jelentések 94. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal Népeségstudományi Kutatóintézet, 2013. p. 23–24.

A belföldi vándormozgalomban mindenekelőtt a fiatalabb korcsoportok vesznek részt, de mint a korábban leírt tendenciákból kitűnik, a hangsúly egyre inkább az idősebb életkori csoportok felé tolódik.

Családi állapot és nem szerint vizsgálva a hajadon nők a legmobilabbak mindkét vándorlástípus vonatkozásában. Az elvált nők kevésbé mobilak, mint az elvált férfiak, mely különbség elsődlegesen az állandó vándorlóknál mutatkozik. Erre magyarázatul szolgálhat, hogy válás esetén a gyermek legtöbbször az édesanyjával marad,⁹ ami visszatartó erő lehet a költözés szempontjából.

4. ábra

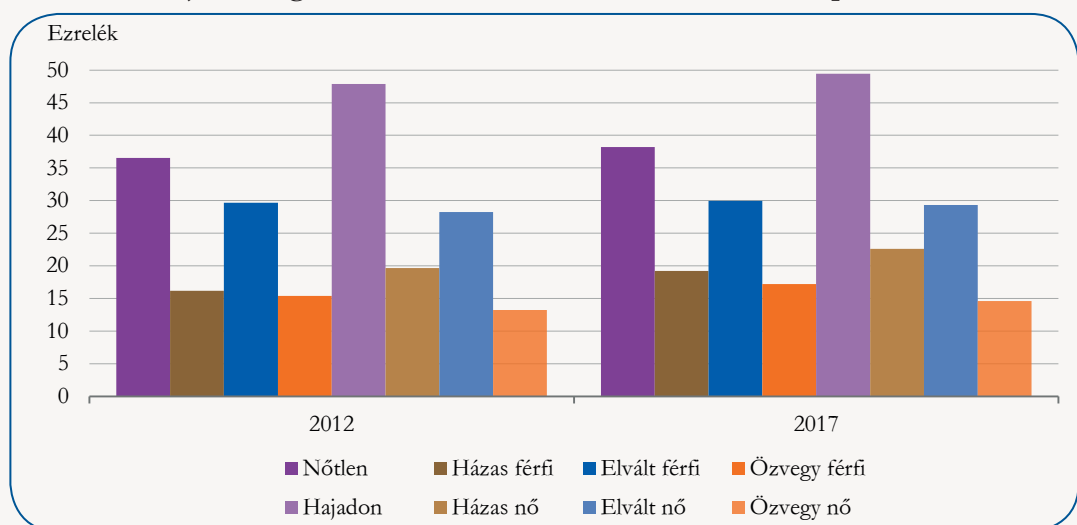
Az ezer lakosra jutó állandó belföldi vándorlók száma családi állapot és nem szerint

Az ideiglenes vándorlókat tekintve a hajadonok, illetve a nőtlenek magas ezer főre jutó arányának az egyik legmeghatározóbb eleme a továbbtanulás lehet. Ezzel szemben a 2012–2017 közötti időszakban az állandó vándorlóknál az elvált férfiak nagyobb vándorlási intenzitást mutattak, mint a nőtlenek, de 2017-re az ezer lakosra jutó arányok majdnem kiegyenlítődték. Mindkét vándorlástípus esetében a nőkre és a férfiakra egyaránt jellemző, hogy egyre nagyobb a házások, illetve az özvegyek vándorlási hajlandósága is.

5. ábra

Az ezer lakosra jutó ideiglenes belföldi vándorlók száma családi állapot és nem szerint

⁹ Földházi Erzsébet: *Válás és szétköltözés*. In: Monostori Judit–Őri Péter–Spéder Zsolt (szerk.): *Demográfiai portré 2015*. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézet, 2015. p. 32.

A belföldi vándorlás iránya és területi jellemzői

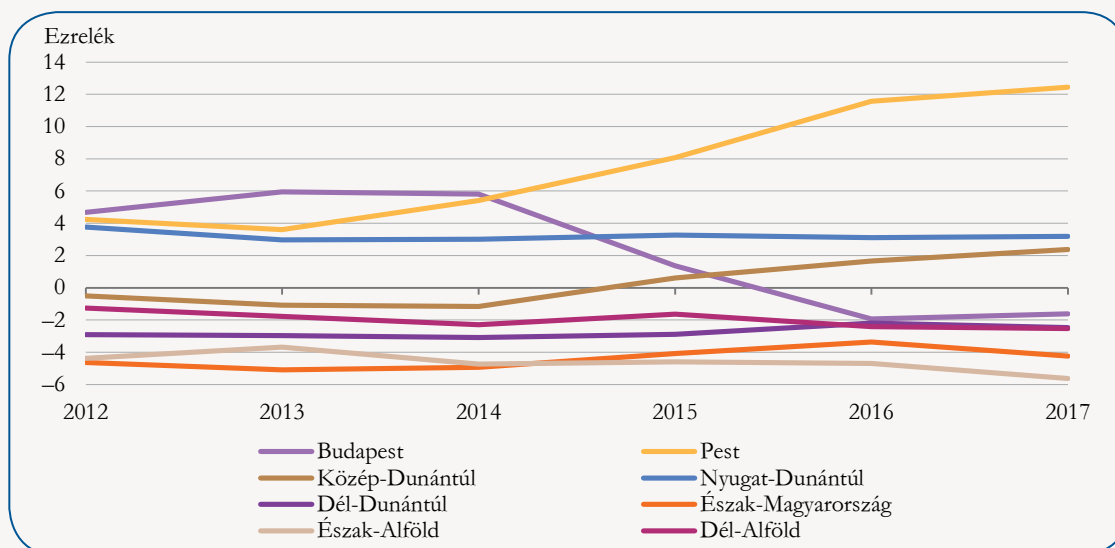
Fontos elemzési szempont a belföldi vándormozgalomban az egyes területi egységek vándorlási különbözetének vizsgálata. A vándorlás iránya és mértéke az egyik alapvető indikátora a megyék, régiók népességszám-változásának.

Regionális szinten Pest és Nyugat-Dunántúl tekinthető a belföldi vándorlók célterületeinek, a vizsgált periódus mindegyik évében pozitív volt a vándorlási egyenlegük. Pest megye vándorlási egyenlege a 2000-es évek elején, illetve közepén tapasztalt nagy költözési hullám 2010 körüli lassulását követően ismét meredeken növekvő tendenciát mutat, és már a leginkább nyereséges időszak szintjét közelíti. Nyugat-Dunántúl vándorlási többlete elsődlegesen a Győr-Moson-Sopron megyébe áramlóknak köszönhető, de Vas megye migrációs egyenlege is végig pozitív maradt az elmúlt hat évben.

Az elsődlegesen kibocsátó területek Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld és Dél-Alföld voltak. Mindegyik esetében érvényes, hogy a régióhoz tartozó valamennyi megye is vándorlási veszteséget szenvedett el 2012 és 2017 között minden évben. A leggyengébb népességmegtartó ereje Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén és Békés megyének volt.

6. ábra

A belföldi vándorlási különbözet ezer lakosra jutó száma régiók szerint

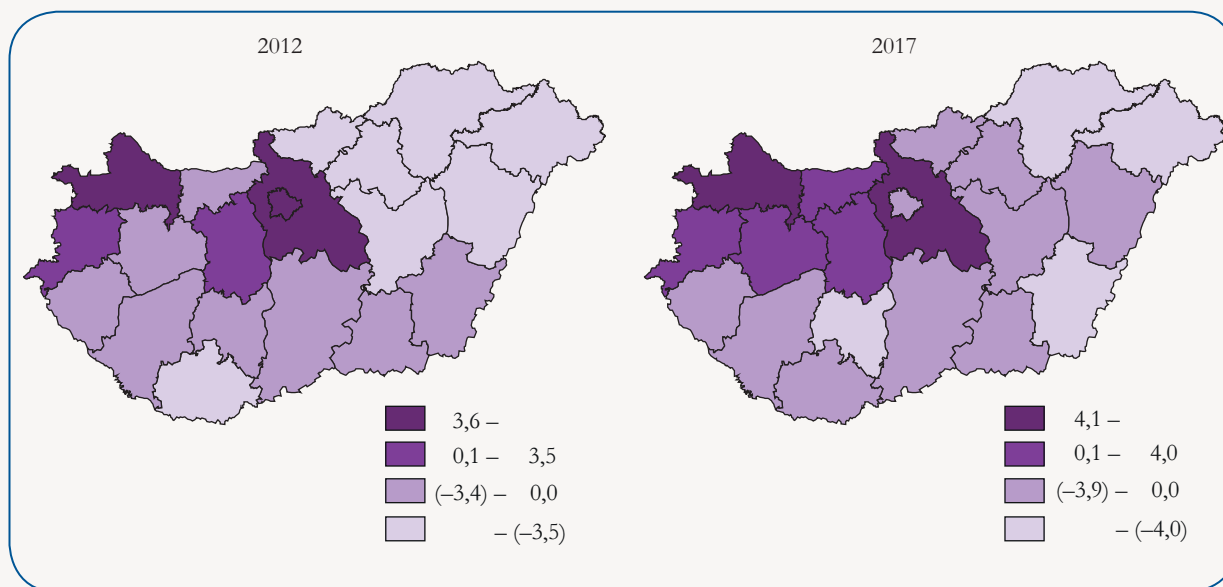
Az egyértelműen nyereséges és az egyértelműen veszteséges régiókhoz képest köztes helyzetben van Budapest és Közép-Dunántúl. Budapest vándorlási egyenlege a 2016-os trendfordulót követően – a 2000-es évek elejéhez hasonlóan – ismét negatív lett. Az idősoros adatokat elemezve jól látszik a Pest megyei és budapesti vándorlási folyamatok közötti összefüggés: Budapest vándorlási deficitet jelentő időszakai együtt jártak Pest megye vándorlási többletével. A szuburbanizáció nem csupán a fővárost érintő jelenség, hanem az ország valamennyi nagyobb városában megjelent, sőt egyes kisvárosokban is.¹⁰ Ennélfogva az országon belüli szuburbanizációs folyamatok között lényegi eltérések lehetnek, például a kiköltözők társadalmi-demográfiai összetételében, s ehhez kapcsolódóan alapvető motivációiban is.

Közép-Dunántúl esetében is trendfordulóról beszélhetünk a vizsgált perióduson belül, a régió 2015-től újra vándorlási nyereséget könyvelhetett el. A migrációs többlet elsődlegesen Fejér megye pozitív egyenlegéből ered, de Komárom-Esztergom és Veszprém megye is egyre inkább célterületekké váltak az utóbbi két évben. Nem annyira élesen, mint Pest megye vonatkozásában, de a Közép-Dunántúl–Budapest relációban is megfigyelhető a vándorlási egyenlegek váltakozásának összefonódása.

¹⁰ Gödri Irén–Spéder Zsolt: *Belföldi vándorlás*. In: Monostori Judit–Óri Péter–S. Molnár Edit–Spéder Zsolt (szerk.): *Demográfiai portré 2009*. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézet, 2009. p. 115.

7. ábra

Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet megyénként

2017-ben a vándorlási nyereséget elkönnyvelő megyék közül Pestnek a többletét elsődlegesen a Budapestről odavándorlók adták. Fejér megye pozitív migrációs egyenlege a Budapestről és Pest megyéből elvándorlókból fakadt. A többi nyertes terület (Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Vas és Veszprém megye) számára leginkább a Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékkel zajlott népességcsere-folyamatok jelentették a többletet. A legalacsonyabb népességmegtartó erővel rendelkező megyékből jelentős a szomszédos megyékbe irányuló áramlás, de a negatív vándorlási különbözetük elsősorban a Budapestre, másodlagosan a Pest megyébe vándorolásnak tudható be, miközben Győr-Moson-Sopron megye is vonzó célpontot jelentett.

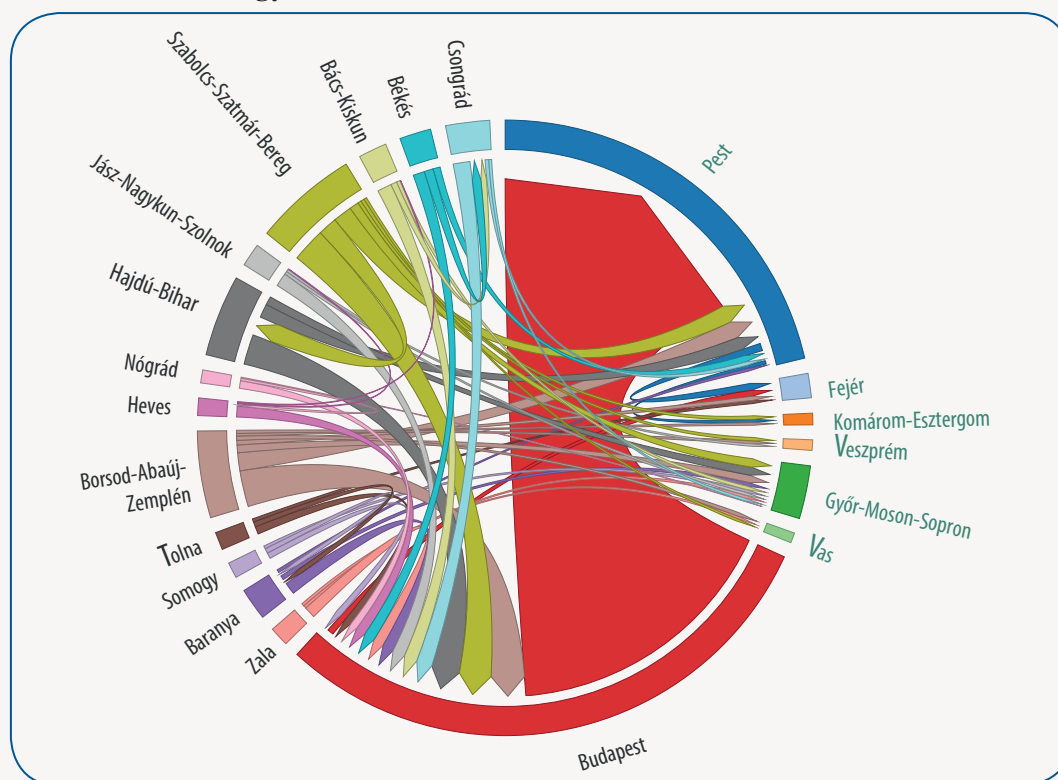
Az adatokból egy nyugat-kelet törésvonal rajzolódik ki, amely már 1990 és 2011 között is jellemző volt.¹¹ A 2012–2017 közötti időszakban két fő folyamat határozta meg a belföldi vándormozgalom irányát, az egyik a Budapestről történő kiköltözési hullám újbóli felerősödése, a másik pedig a gazdaságilag fejletlenebb területekről az ország fejlettebb régióiba való vándorlás.

A 2016-os Budapestet érintő trendforduló a városok és a községek migrációs egyenlegében következtetett változásban is tetten érhető. Inkább a budapesti agglomeráció községei tudtak profitálni a főváros vándorlási veszteségéből, a városok vándorlási különbözeteinek görbéje kiegyenlítettebb. A községek vándorlási többlete és Budapest belföldi vándorlásból adódó népességcsökkenése is a szuburbanizációs folyamatok újbóli felerősödésének irányába mutató tényezők.

¹¹ Központi Statisztikai Hivatal: *A belföldi vándorlás főbb folyamatai, 1990–2011*. Statisztikai Tükör, VI. évf. 85. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2012. p. 3–4.

8. ábra

Megyék közötti belföldi vándorlási különbözet, 2017*

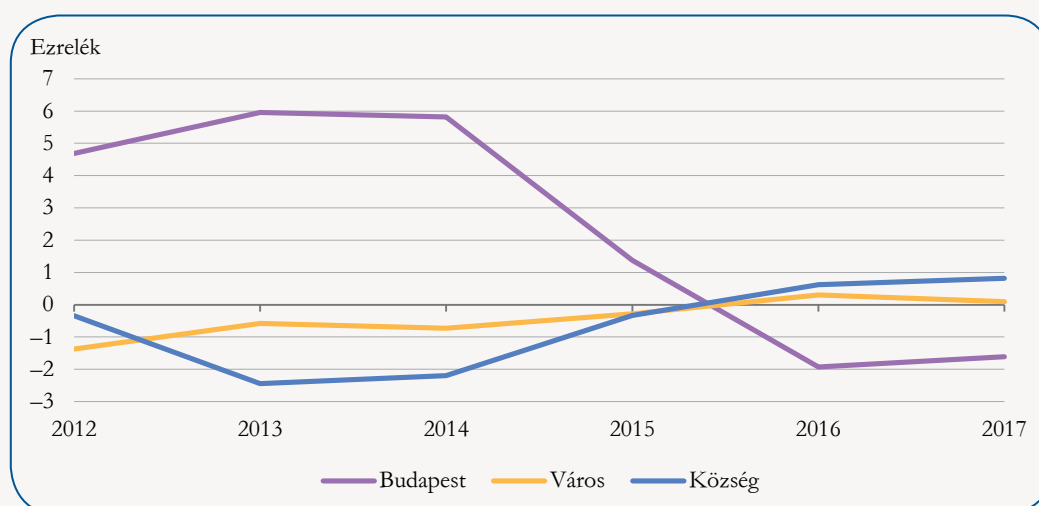

* A diagramon a megyék közötti vándorlási kapcsolatokat jelenítettük meg, az egyes megyék közötti oda- és elvándorlások különbözetei alapján. A pozitív vándorlási egyenlegű megyékhez azt a három megyét rendeltük, ahonnan a legnagyobb vándorlási nyereségük származott, míg a negatív vándorlási egyenlegű megyék mindegyikéhez három olyan megyét kapcsolunk, amelyekkel a népességcsere-folyamataik leginkább veszteségesek voltak. A diagramon a nyíl iránya jelzi, hogy hová vándorolnak többen, a nyíl színe pedig azt jelzi, hogy honnan vándorolnak el. A nyilak méretei a migrációs egyenlegek nagyságát tükrözik. A pozitív vándorlási egyenlegű megyéket zöld színnel jelöltük.

A vándorlási folyamatokat a települések népességnagyság-kategóriái szerint vizsgálva megállapítható, hogy a 2000 és 4999 fő közötti települések összesített vándorlási különbözete 2012-től 2015-ig negatív volt, majd 2016–2017-ben pozitív lett. Az előbbi összefüggés megfeleltethető a 2017-ben már vándorlási többletet mutató 1000–1999, illetve az 5000–9999 népességnagyság-kategóriájú települések és Budapest vonatkozásában is, alátámasztva a szoros kölcsönhatást a kisebb lélekszámú települések és a főváros vándorlási különbözeteinek váltakozása között.

9. ábra

Ezer lakosra jutó vándorlási különbözet településtípusok szerint

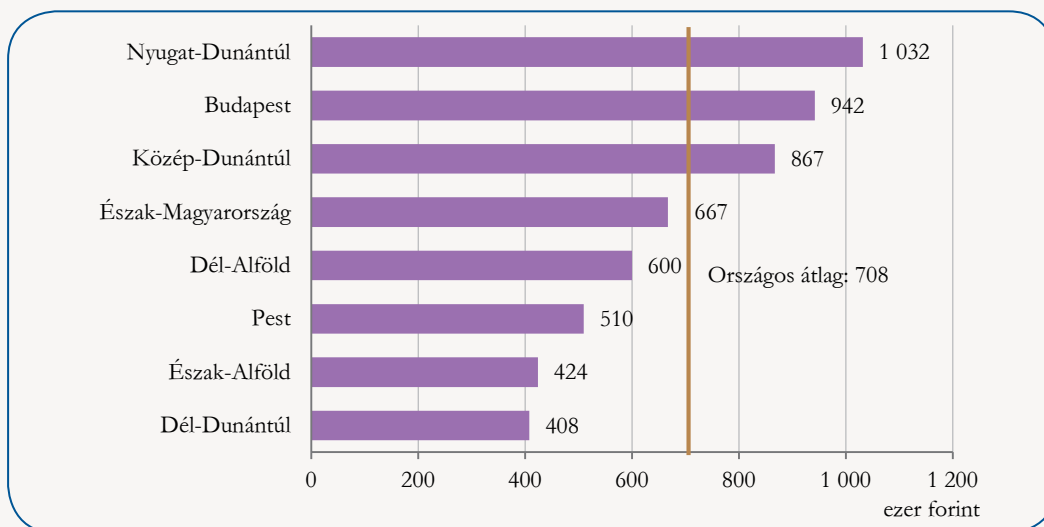

A belföldi vándorlást befolyásoló tényezők

A belföldi vándormozgalom komplex rendszerként való vizsgálatához kulcsfontosságú az egyes területek alapvető társadalmi-gazdasági jellemzőit is figyelembe venni. A gazdasági környezet szorosan összefügg a belföldi vándorlás folyamataival. A 2012 és 2016 közötti időszakban az ország gazdasági teljesítménye – az egy főre jutó GDP alapján – 708 ezer forinttal nőtt. Kiemelkedő növekedés Nyugat-Dunántúlon volt mérhető, de Budapest és Közép-Dunántúl is az országos átlag felett teljesített, míg a legkisebb mértékű növekedés Dél-Dunántúlra volt jellemző. A vándorlási különbségek alapján kibocsátó régiók gazdasági növekedése – Budapest kivételével – az országos átlag alatt maradt, míg a vándorlási nyereséggel rendelkező régiók egy főre jutó GDP-jének emelkedése – Pestet leszámítva – meghaladta a 708 ezer forintot. Budapest és Pest vonatkozásában a fordított trendre az szolgálhat magyarázatul, hogy a fővárosból Pest megyébe kiköltözők munkahelye általában Budapesten van, így ott járulnak hozzá a termeléshez.

10. ábra

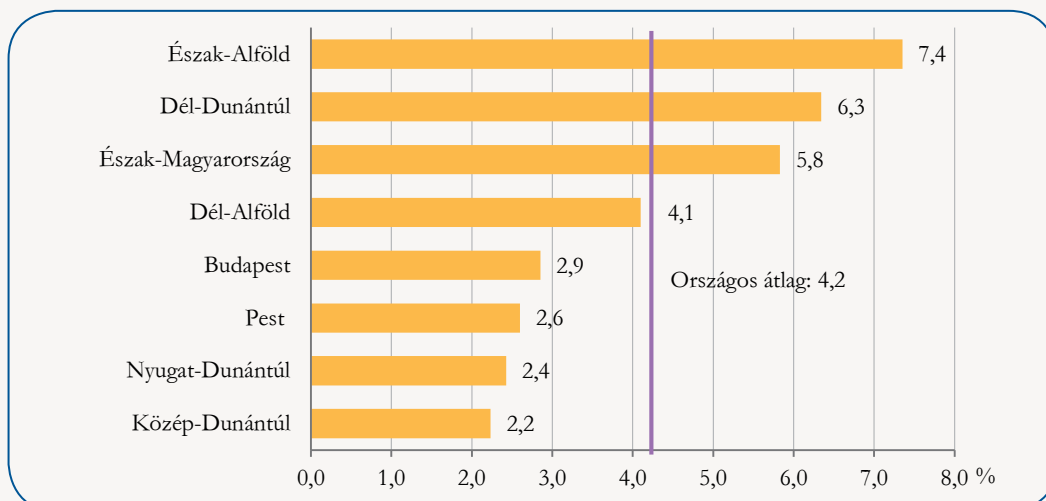
Az egy főre jutó GDP növekedésének mértéke 2016-ban 2012-höz képest, régiók szerint

Egy-egy térség munkaerőpiaci helyzete is hatással van a vándorlási folyamatokra. A vándorlási nyereséggel rendelkező régiók és Budapest 2017-es munkanélküliségi rátája jócskán az országos átlag alatt maradt, míg Észak-Alföld, Észak-Magyarország és Dél-Dunántúl esetében kiugróan magasak voltak az arányok. A 2017-ben leginkább negatív migrációs egyenlegű Észak-Alföldnek volt a legmagasabb a munkanélküliségi rátája.

11. ábra

A munkanélküliségi ráta régiók szerint, 2017

Módszertani megjegyzések

Fogalmak és az adatok forrása¹²

Állandó vándorlás: az a lakóhely-változtatás, amikor a vándorló lakóhelyét elhagyva más településen levő lakást jelöl meg lakóhelyéül. Az elvándorlás helye a vándorló korábbi lakóhelye, míg az odavándorlás helye a vándorló új lakóhelye.

Ideiglenes vándorlás: az a településhatárt átlépő lakásváltoztatás, amikor a vándorló lakóhelyét fenntartva változtat lakást, s új lakását tartózkodási helynek jelöli meg, valamint ha egyik tartózkodási helyről másik tartózkodási helyre költözik. Az elvándorlás helye a vándorló lakóhelye vagy korábbi tartózkodási helye, az odavándorlás helye pedig a tartózkodási vagy az új tartózkodási helye.

Összes belföldi vándorlási különbözet: egy adott településre állandó vagy ideiglenes jelleggel bejelentkezők, valamint visszavándorlók és az onnan más településre állandó vagy ideiglenes jelleggel bejelentkezők és visszavándorlók számának különbözete.

Vándorlási arányszám: a vándorlásban résztvevők számának a népesség év közepi számához viszonyított aránya ezer lakosra vetítve.

Az adatok forrása: a belföldi vándorlási statisztika számbavételének alapja a lakcímbejelentési rendszer, amelyről a Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárság szolgáltat adatállományokat statisztikai feldolgozás céljára. A statisztikában csak azok jelennek meg, akik hivatalos úton bejelentik lakóhely-változtatásukat.

Irodalom

- A belföldi vándorlás főbb folyamatai, 1990–2011.* Statisztikai Tükör, VI. évf. 85. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 2012. p. 1–5.
- Demográfiai évkönyv, 2016 / Demographic Yearbook, 2016.* Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 2017.
- Földházi Erzsébet: *Válás és szétköltözés.* In: Monostori Judit–Őri Péter–Spéder Zsolt (szerk.): *Demográfiai portré, 2015.* Budapest: Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézet, 2015. p. 27–39.
- Gödri Irén–Spéder Zsolt: *Belföldi vándorlás.* In: Monostori Judit–Őri Péter–S. Molnár Edit–Spéder Zsolt (szerk.): *Demográfiai portré, 2009.* Budapest: Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézet, 2009. p. 109–117.
- Murinkó Lívia: *Első elköltözés a szülői házból Magyarországon – A szülői ház elhagyásának időzítése, párkapcsolati környezete és családi háttér szerinti különbségei.* In: *Kutatási Jelentések 94.* Budapest: Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézet, 2013. p. 15–31.
- Népességi helyzetkép, 2015.* Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 2016. p. 47–54.

¹² Központi Statisztikai Hivatal: *Demográfiai Évkönyv, 2016.* Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2017.; Gödri Irén–Spéder Zsolt: *Belföldi vándorlás.* In: Monostori Judit–Őri Péter–S. Molnár Edit–Spéder Zsolt (szerk.): *Demográfiai portré 2009.* Budapest, Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézet, 2009. p. 117.

Elérhetőségek:

kommunikacio@ksh.hu

[Lépjen velünk kapcsolatba!](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789